

Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordamada Cinsiyet, Sınıf, Bölüm ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü *

Fatma ÜNAL, Doç. Dr., Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, drfatmaunal@gmail.com

Sinem TARHAN, Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, tarhansinem@gmail.com

Eda ÇÜRÜKVELİOĞLU KÖKSAL, Arş. Gör., Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, edacurukvelioglu@hotmail.com

Öz: Bu çalışmada sınıf ve sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü incelenmiştir. Bu amaçla Bartın Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 330 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak öğrencilere Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği uygulanmış, elde edilen verileri analiz etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Bulgulara göre; cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun toplumsal cinsiyet algısını %34 oranında açıkladığı görülmüştür. Değişkenlerin etkileri ayrı olarak incelendiğinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet oluşumunun alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rollerinin toplumsal cinsiyet algısını yordamada etkili olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular alanyazın ile tutarlılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet oluşumu, geleneksel cinsiyet rolleri, eşitlikçi cinsiyet rolleri.

The Role of Gender, Grade, Department and Socialization of Gender Norms in Predicting Perception of Gender

Abstract: In the present study, it is aimed to determine the role of gender, grade, department, and socialization of gender norms in predicting perception of gender of Primary School and Social Sciences Education students. With this aim, 330 students who are enrolled in Bartın University selected by using convenience sampling constitute the sample of the study. As data collection instruments, Perception of Gender Scale and Socialization of Gender Norms Scale were used. In order to analyze the data, multiple regression analysis was applied and findings revealed that gender, grade, department and socialization of gender norms explained the 34% of the variance. Considering the separate effects of variables, it is seen that gender and traditional gender roles dimension of Socialization of Gender Norms was found significant. Results of the study are consistent with the literature.

Key Words: perception of gender, socialization of gender norms, traditional gender roles, egalitarian gender roles

* Bu çalışma, Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir (Proje No: 2016-SOS-A- 002).

1. GİRİŞ

Cinsiyet kavramı geçmişten günümüze tıp, biyoloji, sosyoloji, psikoloji, din, felsefe vb. pek çok bilim dalının en önemli çalışma konularından biri olmuştur. Kadın ve erkeğin doğuştan getirdiği biyolojik farklılıklar kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilerek, hangi davranış ve faaliyetlerin kadınlar ve erkekler için uygun olduğuna karar verilir. Ayrıca kadın ve erkeklerin hangi haklara, kaynaklara ve güce ne derecede sahip olduğuna ya da olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir. Bu beklentiler bir toplumdaki diğerine ya da aynı toplum içinde bir kesimden diğerine kısmen değişse de özünde ortak noktaları barındırmakta ve eşitsizliklerin kaynağını oluşturmaktadır (Ecevit, 2003). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasını hedefleyen politikalar kadınların eğitime, güçlendirilmesine ve her iki cinsin de toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile mücadele etmesine odaklanmaktadır (WHO, 1998:96).

Sosyalleşme sürecinde en önemli kaynak ailedir. Aileler çocuklarını büyütürken, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde onlara kendi hayat görüşlerini aktarmakta, çocuklar büyüyüp gelişirken çevrelerindeki insanlarla kurdukları doğrudan iletişimler yanında medyadan, televizyon programlarından ve kitaplardan etkilenmekte, içinde buldukları çevrenin görüşlerini ve kalıp yargılarını da edinmektedirler (Arat, 1996). Kalıp yargılar ise bireylerin bir kişi, olay ya da durum karşısında verecekleri bilişsel, davranışsal ve duygusal tepkileri etkiler.

Kadın ve erkeklerin biyolojik olarak doğuştan getirdiği farklılık, üstünlükler ve zayıflıklar vardır. Bu nedenle birinin diğeri ile biyolojik açıdan yarışması ya da karşılaştırılması söz konusu değildir. İki cins de biyolojik olarak kendine özgüdür ve özeldir. Fakat sosyal yaşam içinde öncelikli olarak çocukların beslenmesi ve büyütülmesi, ailenin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli besinlerin üretimi ya da sağlanması, yaşam şartlarının ve inanç sistemlerinin değişmesi vb. durumlar bireylerin biyolojik yapıları ile ilişkili ve hatta bu yapıların ötesinde sosyal roller yüklenmelerine neden olmuştur. Connell (1998) toplumsal cinsiyet rolü teorisinde, toplumsal yapıyı kişiliğin oluşumu ile birleştirerek, bireylerin toplumsal yaşamın içine dâhil olmasının "rolün öğrenilmesi", "toplumsallaşma" ya da "içselleştirme" yolu ile olduğunu ileri sürmektedir.

Kadınlar daha duygusaldır, erkekler ağlamaz gibi kalıp yargılar (Dökmen, 2012) bireylerin duygularını nasıl yaşayacaklarını belirlerken, kadınların daha duyarlı, ilgili ve bakım verici, erkeklerin ise bağımsız, atılgan, lider ruhlu ve kuvvetli olarak algılanmaları bu özellikleri içeren mesleklerde görev yapmalarına neden olmaktadır (Dökmen, 2004). Öğretmenliği, kadınlık rolüne uygun bulan toplumsal kabuller, kadınların öğretmen olmasını desteklemekte ve özendirilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de öğretmenlik kadınlar için en eski ve kamu görevleri arasında en fazla kadın istihdam eden meslektir. Bu durum genellikle kız çocukların eğitime erişiminde ve rol model ihtiyaçlarının karşılanmasında kadın öğretmenlerin varlığı açısından önemli görülmekte (Tan, 2008) bunun yanında kız çocukların meslek seçiminde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkisi altında kalması gibi bir riski de beraberinde getirmektedir. Brophy (1985) de bu konuya dikkat çekerek kadın ve erkek öğretmenlerin nitelik ve davranış olarak toplumdaki kadın ve erkekleri temsil etmesi beklendiğini, bu doğrultuda erkeklerin araçsal kadınların iletişimsel davranma eğiliminde olduklarını ve öğretmenlerin cinsiyet rolleri konusunda da öğrencilerine model olduklarını belirtmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin eğitimle ilgili sonuçları tüm toplumlarda, farklı derece ve biçimlerde devam eden sorunlar arasındadır. Eğitim, bireylere kültürü ve bilgiyi aktarmak, işgücüne katılabilmek için gerekli önkoşulları kazandırmak vb. işlevleri nedeniyle toplumsal cinsiyet içerikli iletiler taşıır. Bu nedenle okullar hangi düzeyde olursa olsun, kız ve erkek çocuklarla, kadınlar ve erkekler hakkında toplumda var olan kalıp yargıları ve sınırlamaları taşıırlar (Göğüş Tan, 2011).

Okul öncesi dönemden başlayarak bireylerin hayatındaki en önemli unsurlardan biri olan öğretmen bireyin kendini ve çevresini algılayışını, düşüncelerini ve kişiliğini şekillendirir. Öğretmenin öğrencilere hitap şekli, kullandığı ödül ve ceza sistemi, sınıftaki görev dağılımı, derslerde öğrencilere verdiği söz hakkı, sınıf içinde uyguladığı etkinlikler, öğrencilerine yönelik başarı beklentileri ve sunduğu mesleki hedefler öğrencilerin tüm yaşamını etkilemektedir. Söz konusu tüm bu uygulamalar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşmasında önemlidir.

Öğretmenlerin kullandıkları dili değiştirerek, toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık konularını sınıfta tartışma imkânı yaratarak, teneffüs saatlerinde ve sosyal etkinliklerde kız ve erkek öğrencilerin dâhil olabilecekleri etkinlikler yaparak, meslek seçimlerinde cinsiyet kalıp yargılarından uzak durarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda öğrencilere örnek olunması gerektiği belirtilmektedir (Eğitimpedia, 2014).

Erikson 5-12 yaş döneminde öğretmenlerin özel beceriler öğreten bireyler olarak çocukların yaşamında ne kadar önemli olduklarını vurgular. Eğer çocuklar yaptıkları iş ya da amaçları konusunda öğretmenleri ve aileleri tarafından desteklenirlerse kendilerine güvenli olurlar, başarılı ve yeterli hissederler. 12-18 yaş döneminde ise gençler kim ve ne olduklarını belirlemeye çalıştıkları bir bunalım süreci yaşar, değer, inanç ve amaçlarını gözden geçirirler (McLeod, 2013). Bu nedenle öğretmenler çocukların kendilerine ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirmelerinde, rol model olarak kimliklerini geliştirmelerinde ve geleceğe yönelik hedef belirlemelerinde önemli unsurlardır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nda hayat bilgisi, sosyal bilgiler, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programı kapsamında öğrenciler temel hakları, ayrımcılık, demokrasi vb. kavramlar konusunda küçük yaşlardan itibaren bilgi edinmektedir. Özellikle sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersi öğretmenleri bu kavramların anlamı ve günlük yaşamdaki önemi konusunda farkındalıklarının artması önemlidir. Toplumsal cinsiyet kavramı konusunda farkındalığı artan öğretmenin kendi tutum ve davranışlarını daha gerçekçi bir gözle değerlendirerek sınıf ve okul ortamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten söz ve davranışlardan kaçınacağı düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan çeşitli araştırmalar mevcuttur. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini (Vefikuluçay vd., 2007; Vefikuluçay vd, 2009), toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi (Öcal Yüceol, 2016) ve toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin görüşlerini (Pınar vd., 2008) inceleyen çalışmalar mevcuttur.

Bu çalışmanın amacı; sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolünü incelemektir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel araştırma deseninde yürütülmüştür. Herhangi bir manipülasyon olmadan, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar ilişkisel araştırmalar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, bu çalışmada da olduğu gibi ilişkisel araştırmalarda bağımlı değişkenin, bağımsız değişkenler tarafından tahmin edilebilme gücü ortaya konulabilmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu; Bartın Üniversitesi'nde 2016-2017 akademik yılında sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler eğitimi programlarında öğrenim gören 330 öğrenciden

oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde 2016-2017 akademik yılı güz döneminde 332 öğrenciye ulaşılmış ancak iki öğrencinin verileri, ölçeğin çoğunluğunu eksik doldurmaları nedeniyle analize dâhil edilmemiştir. Veri temizleme işleminden sonra kalan 330 öğrenci ile çalışma yapılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Katılımcılara cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördükleri bölüme ilişkin bilgilerin sorulduğu bir formdur.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ): Ölçek bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını değerlendirmek amacıyla Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte toplam 25 madde bulunmaktadır. İfadeler “tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1)” olmak üzere 5’li Likert tipindedir. Tek boyutlu bir yapı sergileyen ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.87 olarak tespit edilmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 25-125 aralığında olup yüksek puanlar toplumsal cinsiyet algısının olumlu olduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Oluşum Ölçeği (TCOÖ): Üniversite öğrencilerinin toplumsallaşma sürecinde çevrelerinden aldıkları cinsiyet rolü mesajlarını belirlemeyi amaçlayan ölçek Epstein (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formu geleneksel cinsiyet rolleri, eşitlikçi cinsiyet rolleri, büyük ve güçlü (dayanıklı) olma, iyi ve hoş olma ve beden farkındalığı olmak üzere beş boyut ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Türkçe’ye Arıcı (2011) tarafından uyarlanmıştır. Türkçe formu iki alt boyut ve 19 maddeden oluşmaktadır. Birinci boyut “Geleneksel Cinsiyet Rollerini”, ikinci boyut “Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini” olarak isimlendirilmiştir. İki faktörün birlikte varyansın % 32.88’ini açıkladığı görülmüştür. Birinci alt boyutta beş madde, ikinci alt boyutta ise 14 madde yer almaktadır. Ölçek dörtlü Likert tipine göre “hiç”, “çok az”, “biraz” ve “çok” seçeneklerinden birini işaretlenerek cevaplandırılmaktadır. Puanlama her madde için 0-3 arasında yapılmakta olup eşitlikçi mesajlar için en fazla 15, geleneksel mesajlar için ise en fazla 42 puan alınabilmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya başlamak için ilk olarak Bartın Üniversitesi’nden gerekli izin alınmıştır. Daha sonra, sınıf ortamında öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılım için gönüllü öğrencilerden veriler toplanmıştır. Katılımcıların ölçekleri doldurması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Cinsiyet, sınıf düzeyi, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun, toplumsal cinsiyet algısını yordamadaki rolünün incelendiği bu çalışmada elde edilen verileri analiz etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık değeri .01 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Betimleyici İstatistik

Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Değişkenlere Ait Betimleyici İstatistik Sonuçları (N=330)

Değişkenler	(f)	(%)
Cinsiyet		
Kadın	230	69,7
Erkek	100	30,3
Sınıf Düzeyi		

1. Sınıf	118	30,7
2. Sınıf	85	25,8
3. Sınıf	67	25,3
4. Sınıf	60	18,2
Bölüm		
Sınıf Öğretmenliği	170	51,5
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	160	48,5

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların 230 (%69,7)’u kadın öğrencilerden, 100 (%30,3)’ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerden 118 (%30,7)’i 1. sınıf, 85 (%25,8)’i 2. sınıf, 67 (%25,3)’si 3. sınıf ve 60 (%18,2)’i 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Sınıf öğretmenliği programında 170 (%51,5) öğrenci; sosyal bilgiler öğretmenliği programında ise 160 (%48,5) öğrenci bulunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu ölçeğinden elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Cinsiyete Göre Dağılımı

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Olası Ranj</i>	<i>Gerçek Ranj</i>
Toplumsal	Kadın	101.63	14.91	25-125	52-125
Cinsiyet Algısı	Erkek	80.40	15.23	25-125	40-114
Geleneksel	Kadın	23.64	7.38	0-42	4-42
Cinsiyet Roller	Erkek	27.56	6.52	0-42	3-42
Eşitlikçi	Kadın	12.26	2.47	0-15	4-15
Cinsiyet Roller	Erkek	12.09	2.42	0-15	4-15

231

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu ölçeğinden elde edilen puanlar cinsiyete göre ayrı ayrı incelendiğinde, kadınların erkeklere oranla geleneksel cinsiyet rolleri puanlarının daha düşük ve toplumsal cinsiyet algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin regresyon analizi için uygunluğuna yönelik ilk olarak varsayımlar sınanmıştır. Regresyon analizi için gerekli varsayımların karşılanması ardından çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Değişkenlerin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Değişkenlerin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Değişkenler Arasındaki İlişkileri Gösteren Korelasyon Matrisi

<i>Değişkenler</i>	<i>Ort</i>	<i>SS</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Toplumsal Cinsiyet Algısı	95.20	17.89	1.00	-.55*	-.07	.20*	-.31*	.06
2. Cinsiyet	-	-	-.55*	1.00	.12	-.19*	.25*	-.03
3. Sınıf Düzeyi	-	-	-.07	.12	1.00	.02	.14	-.10
4. Bölüm	-	-	.20	.19*	.02	1.00	-.17*	-.03
5. Geleneksel Cinsiyet Roller	24.82	7.31	-.31*	.25*	.14*	-.17*	1.00	.10
6. Eşitlikçi Cinsiyet Roller	12.21	2.46	.06	.03	-.10	-.03	.10	1.00

* $p < .01$

Regresyon analizinin varsayımlarından biri, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbiriyle ilişkisini belirlemektir. Elde edilen bulgulara göre, toplumsal cinsiyet algısının cinsiyet ($r = -.55$) ile orta düzeyde anlamlı; bölüm ($r = .20$) ve geleneksel cinsiyet rolleri ($r = -.31$) ile ise düşük düzeyde anlamlı ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca, geleneksel cinsiyet rolünün değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde, cinsiyet ($r = .25$), bölüm ($r = .14$) ve sınıf düzeyi ($r = -.17$) ile arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet algısını yordayan değişkenlere ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordayan Değişkenler

Değişken	B	SE	β	t	ikili r	kısmi r
Sabit	119.822	6.226		19.245*		
Cinsiyet	-.18.878	1.840	.486	-10.258*	-.546	-.495
Sınıf Düzeyi	.354	.737	.022	.481	-.066	.027
Bölüm	2.812	1.659	.079	1.695	.203	.094
Geleneksel Cinsiyet Roller	-.454	116	-.187	-3.921*	-.310	-.213
Eşitlikçi Cinsiyet Roller	.509	.332	.070	1.530	.063	.085

$R = .58$, $R^2 = .34$, $F_{(5,324)} = 33.697$, $p = 0.00$

* $p < .01$

Tablo 4'te, araştırmanın amacı doğrultusunda uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, cinsiyet, sınıf düzeyi, bölüm, geleneksel cinsiyet rolleri ve eşitlikçi cinsiyet rolleri değişkenlerinin, birlikte toplumsal cinsiyet algısını anlamlı olarak yordadığı ($F(5,324) = 33.697$, $p < .01$, $R^2 = .34$) ve varyansın %34 ünü açıkladığı görülmektedir. Değişkenlerin toplumsal cinsiyet algısını yordamaya olan katkıları ayrı olarak incelendiğinde ise sadece cinsiyet ve geleneksel cinsiyet rolleri değişkenlerinin anlamlı bir yordayıcılığı olduğu ($p < .01$); standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre ise cinsiyetin ($\beta = -.49$) toplumsal cinsiyet algısını açıklamadaki katkısının, geleneksel cinsiyet rolüne ($\beta = -.19$) oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma, sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolünü incelemek amacıyla yapılmıştır.

Analizler sonucunda kadınların erkeklere oranla geleneksel cinsiyet rollerini daha az benimsedikleri ve toplumsal cinsiyet algılarının olumlu yönde daha fazla geliştiği, toplumsal cinsiyet algısının cinsiyet ile orta düzeyde anlamlı; bölüm ve geleneksel cinsiyet ile ise düşük düzeyde anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, geleneksel cinsiyet rolünün cinsiyet, bölüm ve sınıf düzeyi ile arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları incelendiğinde aldıkları puanın üst değere daha yakın olduğu ve daha fazla olumlu puanlar aldıkları söylenebilir. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, cinsiyet, sınıf düzeyi, bölüm, geleneksel cinsiyet rolleri ve eşitlikçi cinsiyet rolleri değişkenlerinin, birlikte toplumsal cinsiyet algısını anlamlı olarak yordadığı ve varyansın %34 ünü açıkladığı görülmüştür. Değişkenlerin toplumsal cinsiyet algısını yordamaya olan katkıları ayrı olarak incelendiğinde ise sadece cinsiyet ve geleneksel cinsiyet rolleri değişkenlerinin anlamlı bir yordayıcılığı olduğu, standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre ise cinsiyetin toplumsal cinsiyet algısını açıklamadaki katkısının, geleneksel cinsiyet rolüne oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular alanyazın ile tutarlıdır. Öcal Yüceol (2016) araştırmasında kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi tutumlara sahip olduklarını, erkeklerin ise kadınlara göre daha geleneksel olduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Sis Çelik vd. (2013)

araştırmalarında kız öğrencilerin erkeklere oranla daha eşitlikçi tutumlara sahip olduklarını, tüm öğrenciler birlikte değerlendirildiklerinde ise geleneksel tutumun etkisi altında kaldıklarını tespit etmişlerdir. Vefikuluçay vd.'ye göre (2007) üniversite son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine bakış açılarının incelendiği çalışma sonucunda; çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Vefikuluçay vd. (2009) tarafından, son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışan araştırma sonucunda, çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları, toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda ise kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Arıcı (2011) erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Kodan Çetinkaya (2013) araştırmasında, erkeklerin şiddet eğilimlerinin kızlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmış, erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin yüksek olması ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bir tutuma sahip olmalarını toplumun erkeğe yüklemiş olduğu rol ile açıklamıştır.

Pınar vd. (2008) çalışmalarında özel bir üniversitenin öğrenci yurdunda kalan kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumlarını incelemiş; yurtda kalan gençlerin çoğunun toplumsal cinsiyet rolleri konusunda geleneksel bir bakışa sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Özcan (2012) üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına yönelik verilen eğitimin bu tutumlar üzerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin eğitim öncesinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin, geleneksel tutumda olduğunu tespit etmiştir.

Türkiye gibi geleneksel yapıda ve gelişmekte olan toplumlarda, bireyler bir taraftan hâkim kültürün öğretileriyle yetişmekte, diğer taraftan da eğitimle, kadın haklarına ve kadın-erkek eşitliğine yönelik toplumu bilgilendirme kampanyalarıyla bilinçlenmektedir (Öcal Yüceol, 2016). Bilinçlenme süreci kadın ve erkek tüm bireyler için geçerlidir. Bu nedenle bu çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin eşitlikçi cinsiyet rolleri puan ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Geleneksel yapıda cinsiyet ayrımcılığının mağduru daha çok kadınlar olduğu için eşitsizliğe ilişkin farkındalıklarının da daha güçlü olması beklenmektedir. Bu çalışmada da kadın öğrencilerin kendi yaşadıklarından, ailelerindeki kadınların hayat hikâyelerinden ve medyada çıkan haberlerden etkilenerek toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda farkındalıklarının daha yüksek, erkeklere göre geleneksel cinsiyet rollerine daha az bağlı bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Pınar vd. (2008) ise öğrencilerin Türk kültürel değerlerinde var olan kadın-erkek rollerine ilişkin tutumlarının, çok belirgin kurallara bağlı olmayıp esnek yapıda olduğu, ancak geleneksel kadın-erkek anlayışının hâlen etkisinin sürdüğünü vurgulamıştır.

Yurtdışında yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Askari vd. (2010) üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin geleneksel tutumdan çok eşitlikçi tutuma sahip olduklarını; fakat gelecekteki eşlerinin ve ev içindeki rollerinin sahip oldukları eşitlikçi tutuma uygun olamayacağını beklediklerini tespit etmişlerdir. Lewis (2006) 19-30 ve 70-94 yaşları arasındaki iki grup yetişkinle yaptığı çalışmada erkeklerin kadınlara oranla ve yaşlıların gençlere oranla daha cinsiyetçi tutumlara sahip olduklarını tespit etmiştir. Raffaelli ve Ontai (2004) Latin anne- babalarla yaptıkları çalışmada ailelerin kız çocuklarını geleneksel cinsiyet rolleri doğrultusunda yetiştirdiklerini, kız ve erkek çocuklarına ev işlerinde farklı sorumluluklar verdiklerini, sosyal aktivitelerde toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak özgürlük ya da ayrıcalık verdiklerini, bu doğrultuda izlediklerini ve sosyalleşmelerini desteklediklerini belirlemiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ile yukarıda yer verilen alanyazın bir arada değerlendirildiğinde, cinsiyet ve geleneksel cinsiyet rolleri değişkenlerinin anlamlı katkıları alanyazın ile tutarlılık göstermektedir.

Özetle üniversite öğrencilerinde ve özellikle öğretmen adaylarında toplumsal cinsiyet kavramı, bu kavram doğrultusunda oluşan eşitlik ve eşitsizlik uygulamaları konusunda farkındalığın artırılması amacıyla hem derslerde hem de sosyal, kültürel, sportif çalışmalarda konu üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Öğrencilere kullandıkları dil, belirledikleri yaşam tarzı, gelecek amaçları vb. ile kadınlara ve erkeklere ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin toplum içinde yeniden üretimine nasıl katkı sağladıklarını fark ettirmek, öğrencilere hayatlarını ve ilişkilerini eleştirel bir gözle değerlendirme imkânı sağlamak üniversitede öğrencileri mesleğe ve hayata hazırlayan faaliyetlerin temel amaçlarından biri olmalıdır.

Bu çalışmanın verileri, 2016-2017 akademik yılında Bartın Üniversitesinde öğrenim gören sınıf ve sosyal bilgiler eğitimi öğrencileri ile ve nicel veri toplama araçlarından elde edilen bilgiler ile sınırlıdır. Gelecekteki çalışmalar için; aktif çalışma hayatında yer alan öğretmenlerle örneklem grubunun genişletilmesi ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak derinlemesine bilgi almak sureti ile veri toplanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Arat, N. (1996). *Kadın gerçeklikleri*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Askari, S. F., Liss, M., Erchull, M. J., Staebell, S. E., & Axelson, S. J. (2010). Men Want Equality, But Women Don't Expect It: Young Adults' Expectations for Participation in Household and Child Care Cores. *Psychology of Women Quarterly*, 34, 243-252.
- Brophy, J. (1985). Interactions of male and female students with male and female teachers Louise Cherry Wilkinson & Cora B. Marrett (Edts.) in *Gender Influences in Classroom Interaction*, (p.115-141). AP Akademik Press.
- Connell R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2012). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çatışabilir? *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83-88.
- Eğitimpedia (2014). *Okullarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi İçin 10 Öneri*. <http://www.egitimpedia.com/egitim-2/okullarda-toplumsal-cinsiyet-esitligi-icin-10-öneri>, (Erişim tarihi: 2016, 12 Aralık).
- Frankel J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: Nc Graw Hill Companies.
- Göğüş Tan, M. (2011). Eğitim. Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner (edt.) *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (içinde). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kodan Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne*, 1 (2), 21-43.
- Lewis, M. (2006). *Gender role socialization: An intergenerational analysis of role predictors*. Department of psychology, Växjö University, Sweden.

- Raffaelli, M. and Ontai, L., L. (2004). Gender socialization in latino/a families: results from two retrospective studies. *Sex Roles: A journal of Research*, 50(5/6), 287-299.
- McLeod, S. (2013). Erik Erikson. <http://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html> (Erişim tarihi: 2016, 21 Aralık).
- Öcal Yüceol, S.E. (2016). *Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Özcan, A. (2012). *Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Pınar, G., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1), 47-57.
- Sis Çelik, A., Pasinlioğlu, T., Tan, G. ve Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181-186.
- Tan, M.G. (2008). "Eğitim, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: sorunlar, öncelikler ve çözüm önerileri," kadın/erkek eşitsizliğine doğru yürüyüş: Eğitim, çalışma yaşamı ve siyaset raporunun güncellenmesi. İstanbul: TUSİAD-KAGİDER.
- Vefikuluçay Yılmaz, D., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S. Taşkın, L ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(1), 775-792.
- Vefikuluçay, D, Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2), 12-27.
- WHO (1998). *The World Health Report. Life in the 21st century a vision for all*. http://www.who.int/whr/1998/en/whr98_en.pdf, (Erişim tarihi: 2016, 12 Aralık).

SUMMARY

The concept of gender has been one of the most important study topics of many disciplines from past to present. There is no question of biologically competitiveness or comparison of men and women. However, some social roles are associated with being male or female in social life. Social expectations are developed about how men and women have or should have rights, resources and power in daily life. Even if these expectations vary from one society to another or from one segment to another in the same society, they share common points in essence and constitute the source of inequalities (Ecevit, 2003).

Women are perceived as more sensitive, relevant and caring, while men are perceived as independent, enterprising, and strong which cause individuals to work in occupations that include these characteristics (Dökmen, 2004). Starting from preschool period, the teacher, one of the most important person in the lives of the individuals, shapes the one's perception about environment, thoughts and his/her personality. Brophy (1985) stated that female and male teachers were expected to represent women's and men's qualifications and behaviors as in the society, and they were models for their students in terms regarding gender roles. In this respect, it is stated that teachers should be role models to students in terms of ensuring gender equality by changing the language they use, discussing gender and discrimination issues in class, doing activities that can involve both girls and boys, and avoiding gender stereotypes in career choices (Eğitimperia, 2014).

Starting from childhood, students were informed about some concepts such as basic rights, discrimination, democracy etc. in the course of life science, social studies, human rights, citizenship and democracy education in the curriculum of Ministry of National Education. Therefore, it is especially important for classroom teachers and social science teachers that they should have a remarkable awareness and insight about importance of gender roles concepts. For this reason, the purpose of this study is to determine the role of gender, grade, department, and socialization of gender norms in predicting perception of gender of primary school and social sciences education students.

The current study was a quantitative study and designed as correlational. The study group was consisted of 330 students from primary school and social sciences education programs in 2016-2017 academic year. As data collection instruments, Perception of Gender Scale and Socialization of Gender Norms Scale were used. Of the participants, 230 (69,7%) were female and 100 (25,3%) were male. According to means scores obtained from Perception of Gender Scale and Socialization of Gender Norms Scale, women's traditional gender role scores were lower than men while perception of gender roles scores were higher.

In order to analyze the data, multiple regression analysis was applied and findings revealed that gender, grade, department and socialization of gender norms explained the 34% of the variance, ($F(5,324) = 33.697, p < .01, R^2 = .34$). Considering the separate effects of variables, it is seen that gender and traditional gender roles dimension of Socialization of Gender Norms was found significant. Gender ($\beta = -.49$) made the largest contributions to the perception of gender comparing to traditional gender role ($\beta = -.19$).

Results of the study are consistent with the relevant literature. For instance, Öcal Yüceol (2016) found that men are more traditional than women. In another research conducted with senior students by Vefikuluçay et al. (2009) it is indicated that men have more traditional views on working life and marital life, whereas on social life and family life female and male students have equal views.

In developing and traditional societies like Turkey, while individuals are educated under the effect of culture, they are also informed by education campaigns to gain insight the society about women's rights and gender equality (Öcal Yüceol, 2016). On the other hand, both men and women can get benefit from this consciousness process. This information can be a possible explanation for the current study findings, where the mean scores of male and female students' egalitarian gender roles are close to each other. Moreover, since the women are the injured party of gender discrimination, it is expected that they should be more aware of gender inequality and this expectation is consistent with the current study findings.